

هنر طرح‌ریزی در شطرنج

حرکت به حرکت

استاد بزرگ نیل مک دونالد

ترجمه:
خلیل حسینی
غلامرضا رنجگر

هنر طرح ریزی در شطرنج

حرکت به حرکت

The Art of Planning in Chess
Move by Move

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

نیل مک دونالد

خلیل حسینی - غلامرضا رنجگر

McDonald, Neil - ۱۹۶۷

سرشناسه : مکدونالد نیل ۱۹۶۷ - م
عنوان و نام پدیدآور : هنر طرح ریزی در شطرنج، حرکت به حرکت / نیل مکدونالد [مترجمین] خلیل حسینی
غلامرضا رنجگر.

مشخصات نشر : شیراز: کیان نشر، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۱۹۲ ص: مصور.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۵۲-۳۳-۲-۱۵۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : عنوان اصلی: The art of planning in chess : move by move. c 2006.

موضوع : شطرنج

موضوع : Chess

موضوع : شطرنج -- بازی‌ها

موضوع : Chess -- Collections of games

نشانه افزوده : حسینی، خلیل، ۱۳۵۴ - مترجم

نشانه افزوده : رنجگر، غلامرضا، ۱۳۳۴ - مترجم

رده بندی کنگره : ۱۳۳۹GV / ۹۵۱۸ / ۱۳۹۴

رده بندی دیویی : ۱۹۴/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۱۹۵۵۲

WWW.ACHMAZSTORE.IR

مجموعه کتابخانه حرکت

نویسنده: نیل مک دونالد

مترجمان: خلیل حسینی - غلامرضا رنجگر

ناشر: کیان نشر

صفحات: مرتب‌سازی فتح‌اللهی

ایلوگرافی و چاپ خانه چاپ شیراز

نظارتان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ اول / بهار ۱۳۹۷

بها: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۵۲-۳۳-۲-۱۵۰۰۰۰

انتشارات: کیان نشر، شیراز فرهنگ شهر جنب مسجد قدس پلاک ۳۵

تلفن: ۳۶۳۳۱۱۴

تمامی حقوق برای مترجم اول محفوظ است.

۷	مقدمه تیم ترجمه
۹	مقدمه
۱۵	بخش اول: ستون‌های حاصلخیز
۴۲	بخش دوم: قطره‌های خطرناک
۶۶	بخش سوم: بهره‌برداری از نقاط ضعف پیاده‌ها
۹۲	بخش چهارم: امواج خروشان مرکز
۱۱۹	بخش پنجم: پیاده‌ها
۱۴۵	بخش ششم: حفره‌های مخوف

مقدمه تیم ترجمه

طرح ریزی در شطرنج چیست؟ اگر پاسخی کامل و منطقی به این پرسش دارید و نیازی نمی‌بینید کیفیت دانش و مهارت خود را در این حوزه تغییر دهید، شاید خواندن این کتاب کمک چندانی به شما نکند. اما اگر آمادگی دارید و حاضر هستید در صورت دریافت یک تعریف جامع و کامل از هنر طرح ریزی در شطرنج، دانش و عقیده‌ی خود را تغییر داده یا اصلاح نمایید، اطمینان داشته باشید که راه درستی را انتخاب کرده‌اید! طرح ریزی، مفهومی رایج و حتی بسیار آشنا برای شطرنج‌بازان است اما نمی‌توان منبع قابل اعتمادی در میان کتاب‌های ترجمه شده یافت. آشنایی با این کتاب و تعریفی که از طرح ریزی در شطرنج در اثنای این کتاب آمده است، نه تنها روشن نمود که دانش ما از موضوع چندان کامل نیست بلکه نشان داد منابع مناسبی وجود دارند که می‌توانند این موضوع را به خوبی توصیف نمایند.

تردیدی نیست که تکمیل کننده فرآیند آموزش، پرداختن به تمرین و توسعه دانش با ابزاری به نام آزمایش است. به همین دلیل خوانندگان گرامی لازم است پس از مطالعه این کتاب، کار با کتابهایی را در دستور کار خود قرار دهند که به تمرین طرح ریزی در شطرنج پرداخته‌اند. البته تیم ترجمه این کتاب در نظر دارد تالیف یک کتاب دیگر که محتوای آن آزمونهای طرح ریزی در شطرنج می‌باشد را شروع کند و به امید خدا در آینده‌ای نه چندان دور به بازار خواهد آمد. اعتقاد تیم ترجمه بر این است که مطالعه این دو کتاب می‌تواند گام مهمی در راستای فراگیری استادانه طرح ریزی در شطرنج تلقی گردد.

خلیل حسینی

شیراز، زمستان ۱۳۹۶

مقدمه

نه بازدید از آثار نقاشی زیبا، یک ناظر را به نقاش تبدیل خواهد کرد و نه گوش دادن به اپراهای متفاوت، از شنونده یک موسیقیدان می‌سازد؛ اما قضاوت صحیح در مورد نقاشی و موسیقی ممکن است این امر غیرممکن را ممکن سازد. اما شطرنج متفاوت از نقاشی و موسیقی است. مطالعه‌ی هوشمندانه‌ی بازی‌های خوب، نه تنها موجب برتری شیوه‌ی بازی یک شطرنج‌باز می‌شود بلکه هنر قضاوت وی را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد.

WWW.ACHMAZSTORE.IR

امانویل لاسکر قهرمان جهان از ۱۸۹۴ تا ۱۹۲۱

یک طرح خوب طرحی است که به سوارهای خودی کمک کرده و در عین حال مشکلاتی را برای نیروهای حریف فراهم می‌آورد. یک طرح ممتاز نیز طرحی است که ارتباط ویژه‌ای با نیازهای پوزیسیونی داشته باشد. من در این مقدمه کوشش خواهم کرد تا معنای "نیاز پوزیسیونی" را توضیح دهم و برای رسیدن به این منظور نخست باید ویژگی‌های متفاوت شیوه‌های تفکر را بررسی کنیم.

ارزیابی یک وضعیت

یک ضرب‌المثل قدیمی می‌گوید: زندگی جامه‌ای نیست که بتوان آن را دوبار به تن کرد. اما در شطرنج حکایت دیگری وجود دارد و قضیه بطور کامل متفاوت است چرا که ما در لحظات متفاوتی از بازی قدرت انتخاب سرنوشت‌های متفاوتی برای وضعیت خود داریم.

محاسبه تاکتیکی

یکی از راههای واضح برای رسیدن به هدف مورد نظر، مشاهده‌ی یک سری از حرکات در یک وضعیت فرضی است. به عبارت دیگر یک سری از حرکات که تنها در ذهن خود و نه صفحه مرور می‌کنیم. در این مسیر ما می‌توانیم دو یا چند حرکت ممکن را تا عمق دو یا سه و یا کمی بیشتر محاسبه کرده و آینده‌ی وضعیت را برای خود ترسیم کنیم. چنانچه آینده را با یک پیاده بیشتر و تعادل دیگر عناصر پوزیسیون، نسیم آن حرکت را برمی‌گزینیم و در اکثر موارد نیز حرکتی را بدون اشکار پیاده و تنها با توجه به برابری نیروها انتخاب می‌کنیم.

شیوه‌ی تفکر به روش "اگر به آنجا بروم حریف به آنجا می‌رود" و "اگر او آنجا برود می‌توانم قیل را بگیرم" و "آیا می‌توانم..." نفسی اساسی در نحوه‌ی برخورد بازیکنان با یک وضعیت بازی می‌کند. در حقیقت اگر مایل به بهبود بازی خود هستید باید خود را ملزم کنید روزانه مسائل مات در سه حرکت را حل کنید. شما همچنین می‌توانید خود را به گونه‌ای عادت دهید که بتوانید شاخه‌های ارائه حرکت را حل کنید. در کتابهای شطرنج را بدون استفاده از صفحه و مهره مطالعه کنید. با این شیوه نه تنها بر قابلیت‌های تاکتیکی خود می‌افزایید بلکه می‌توانید قابلیت سازماندهی ذهنی و وضعیتهای متفاوتی را در خود پرورش دهید.

فروشگاه تخصصی شطرنج

تألیف لفظی و شطرنجی

در چنین وضعیتی ما با استفاده از قضاوت شخصی خود بهترین شیوه‌ی بهبود سازماندهی نیروهایمان را تعیین می‌کنیم. با استفاده از یک گفتگوی درونی می‌توانیم به ارزش گذاری و ارزیابی فاکتورهای استراتژیک وضعیت بپردازیم و برای مثال متقاعد شویم که با قلعه‌گیری در جناح وزیر به جای جناح شاه، می‌توانیم آینده‌ی بهتری را برای خود فراهم کنیم.

طرح ریزی چیست؟

تحلیل ویژگی‌های یک وضعیت و محاسبه‌ی تاکتیکی را نباید با طرح ریزی اشتباه گرفت. تحلیل به شما می‌گوید که قادرید رخ را در یک ستون باز قرار دهید، اما مشخص نیست که می‌توانید از آن به هر نحوی که مایلید استفاده کنید. محاسبه ممکن است ثابت کند که طی دو حرکت می‌توانید اسب را در مکان مناسبی مستقر کنید اما این بدان معنا نیست که با حضور اسب در آن پست بتوانید به بهترین نحو ممکن از آن سود ببرید.

طرح ریزی در حقیقت تجمع پتانسیل نیروها و جای دادن آنها در یک گروه است. بدیهی است که در چنین حالتی مهره‌های شما نیروی بسیار سنگینی پدید می‌آورند که به هیچ وجه قابل قیاس با قدرت انفرادی آنان نیست. به بیان دیگر طرح ریزی همان هماهنگی فعالیت مهره‌های شماست.

بنابراین با توجه به نکات بالا می‌توان گفت که تحلیل به شما می‌گوید رخ را به ستون باز ببرید اما چنین تحلیلی نیازمند طرحی است که با استفاده از آن بتوان از ستون باز مذکور به عنوان مثال حملات را بر علیه شاه حریف سازماندهی کرد. واضح است که چنین امری مستلزم مشارکت سایر نیروها می‌باشد.

همین طور ممکن است محاسبه به شما بگوید می‌توانید اسب خود را در یک نقطه‌ی امن مرکزی مستقر کنید و طرح‌ریزی در چنین مواقعی می‌گوید: "بسیار عالی است! پس می‌توان از حضور اسب در خانه-ی امن مرکزی جهت حمایت از سایر نیروها با هدف تضمین امنیت پیاده‌ی رونده جهت رسیدن به وزارت، استفاده کرد"

در مواردی طرح‌ریزی ممکن است با هر دو ایده‌ی ناشی از تحلیل و محاسبه مخالفت کند و بگوید رخ در این ستون باز، با توجه به شرایط ویژه‌ی پوزیسیون هیچ سودی در پی ندارد و باید از حضور آن در جناح شاه به منظور حمایت از هجوم پیاده‌ی f سود برد و یا گرچه اسب در خانه‌ی d5 چهره‌ی پر هیبتی به خود گرفته اما لازم است با انتقال آن به c2 از پیاده‌ی رونده حمایت کرد

شناسایی الگو و مدل تفکر

برای یک مبتدی هر بازی سرشار از نوآوری و شکست‌ها و موفقیت‌های غیرمنتظره است. او از مدل‌ها و الگوهای ذهنی که با استفاده از آنها بتواند وضعیت موجود را با آنها مقایسه کند بسیار بی‌بهره است. چنین امری همانند حضور در یک اتاق بسیار تاریک است که تنها از طریق لمس اشیا و سرگردانی کورکورانه قادر به شناسایی محیط هستیم.

ما زمانی به روشنایی می‌رسیم که بدور از هرگونه اغتشاش فکری و با روشنی کامل، موفق به اجرای یک طرح شویم. گاهی اگر موفق به اجرای یک ترکیب می‌شویم تنها یک خوش اقبالی صرف است که امکان ایجاد آن را فراهم ساخته است اما چنین ترکیبی را هرگز فراموش نمی‌کنیم چرا که بر اساس یک الگو انجام شده است. این الگوها بطور معمول روانه‌ی ضمیر ناخودآگاه ما می‌شوند. اما بار دیگر به مجرد مواجهه با وضعیتی مشابه از ضمیر ناخودآگاه خارج می‌شوند و به یاری ما می‌شتابند. به بیان دیگر ما شروع به بهره‌برداری از الگوها و مدل‌های تفکر کرده‌ایم.

البته جهت فراگیری این الگوها و ایده‌ها نیازی به فرآیند آزمون و خطا نیست. ما می‌توانیم با مطالعه‌ی بازی‌های بازیکنان بزرگ به شناسایی و جمع‌آوری این الگوها بپردازیم و آنها را به ضمیر ناخودآگاه خود منتقل کنیم.

هدف نهایی این کتاب نیز تغذیه تخیلات شما با چنین ایده‌هایی است. اما آنچه مهم است تصمیم شما مبنی بر حفظ این الگوها و سپس بهره‌برداری از آنان در بازی‌های مشابه آینده است. در حقیقت شما باید خود را سرشار از الگوهای شاخص کرده تا بتوانید در مواجهه با متفاوت‌ترین پوزیسیونها از آنها استفاده کرده و بدین طریق به تکمیل مهارت‌های خود بپردازید.

نقش بینش و درک مستقیم

بطور طبیعی شناسایی الگوها و بینش شخصی رابطه‌ی مستقیم و تنگاتنگی با یکدیگر دارند؛ هرچند بینش بیشتر فردی و شخصی است. حتی اگر بدانیم که به عنوان مثال کارپوف در مواجهه با وضعیت حاضر از الگوی A و استادی دیگر از الگوی B استفاده کرده، شاید مایل نباشیم از آنان پیروی کنیم و اشتباهی نیز مرتکب نشویم. بینش ما وابسته به دانش ما از خودمان است. نقاط قوت و ضعف، تمایلات و تنفرات، سطح

قدرت بدنی و نیز خلق و خوی ما. بینش حداقل در شطرنج، اغلب وابسته به تصمیماتی است که در عمل اتخاذ می‌کنیم و البته نه شبیه یک قمارباز که در جای خود نشسته و احساس می‌کند روی شانس است. گرچه همین ویژگی نیز می‌تواند مهم باشد.

وضعیتی را تصور کنید که در آن این امکان را دارید تا در همان جناحی که حریف به قلعه رفته شما نیز به قلعه بروید و سپس یکی از پیاده‌های ضعیف حریف را تحت فشار قرار دهید. همین طور به این نکته توجه داشته باشید که در همان وضعیت امکان قلعه در جناح مخالف و سازماندهی یک حمله در جناح شاه نیز فراهم است. اکنون تصور کنید قضاوت و محاسبات شما نیز بر این نکته تاکید دارند که طرح اعمال فشار بر پیاده‌ی ضعیف حریف قابل قبول و مستدل می‌باشد اما طرح قلعه در جناح مخالف و حمله، بسیار نویدبخش به نظر می‌رسد.

با این حال هنوز این امکان وجود دارد که ما طرح فشار بر پیاده را دنبال کنیم. چرا؟ شاید به دلیل تجارب شخصی که هنگام حمله در دو جناح عصبی می‌شویم و احساس راحتی نمی‌کنیم. ممکن است به این نکته واقف باشیم که در وضعیت‌های حاد و بحرانی دچار تنگی وقت شدید می‌شویم و حتی وضعیت‌های خوب را خراب می‌کنیم.

حتی برای بازیکنان نیرومند نیز چنین وضعیتی پیش می‌آید و مجبور به تصمیم‌گیری‌هایی از این گونه می‌شوند. بینش و درک مستقیم افراد نیز در طول دوران شطرنج آنها دچار رشد و تغییرات خوب و بد می‌شود اما در مجموع بازیکنان در صورت برخورداری از الگوهای آشنا و شاخص بسیار دقیق‌تر بازی را اداره می‌کنند. بینش بر خلاف هویت عجیب خود حداقل در شطرنج قابل تعلیم و پرورش می‌باشد.

در مواجهه با یک وضعیت مفروض، این امکان وجود دارد که هم استاد و هم بازیکن آماتور اندیشه‌های یکسانی داشته باشند. استاد به خود می‌گوید: احساس می‌کنم در اینجا امکان مات کردن حریف وجود دارد، سپس محاسبه کرده و به نتیجه‌ی قطعی می‌رسد. اما آماتور تا بدانجا اقدام به محاسبه می‌کند که بینش وی حکم می‌کند و تا آنجایی که بتواند به بینش خود اعتماد کند، پیش می‌رود. تفاوت بسیار آشکار است. استاد از تکنیک ناب خود سود می‌برد اما آماتور همانند یک نابغه از بصیرت خود کمک می‌گیرد.

اما پرسشی که مطرح می‌شود این است که چرا استاد بی‌درنگ اقدام به محاسبه می‌کند؟ آیا غریزه، او را به چنین کاری وادار کرد؟ در هر وضعیت، امکان انجام حرکات زیادی وجود دارد که تنها با کمک بینش فردی امکان‌پذیر است. گزینش تعدادی حرکات ویژه فراهم می‌شود.

آنچه مسلم است این است که استاد از بینش نیرومندتری برخوردار است و حتی این امکان وجود دارد که با وجود فرصتی برای انجام یک ترکیب، آماتور حتی متوجه وجود چنین امکانی نشود.

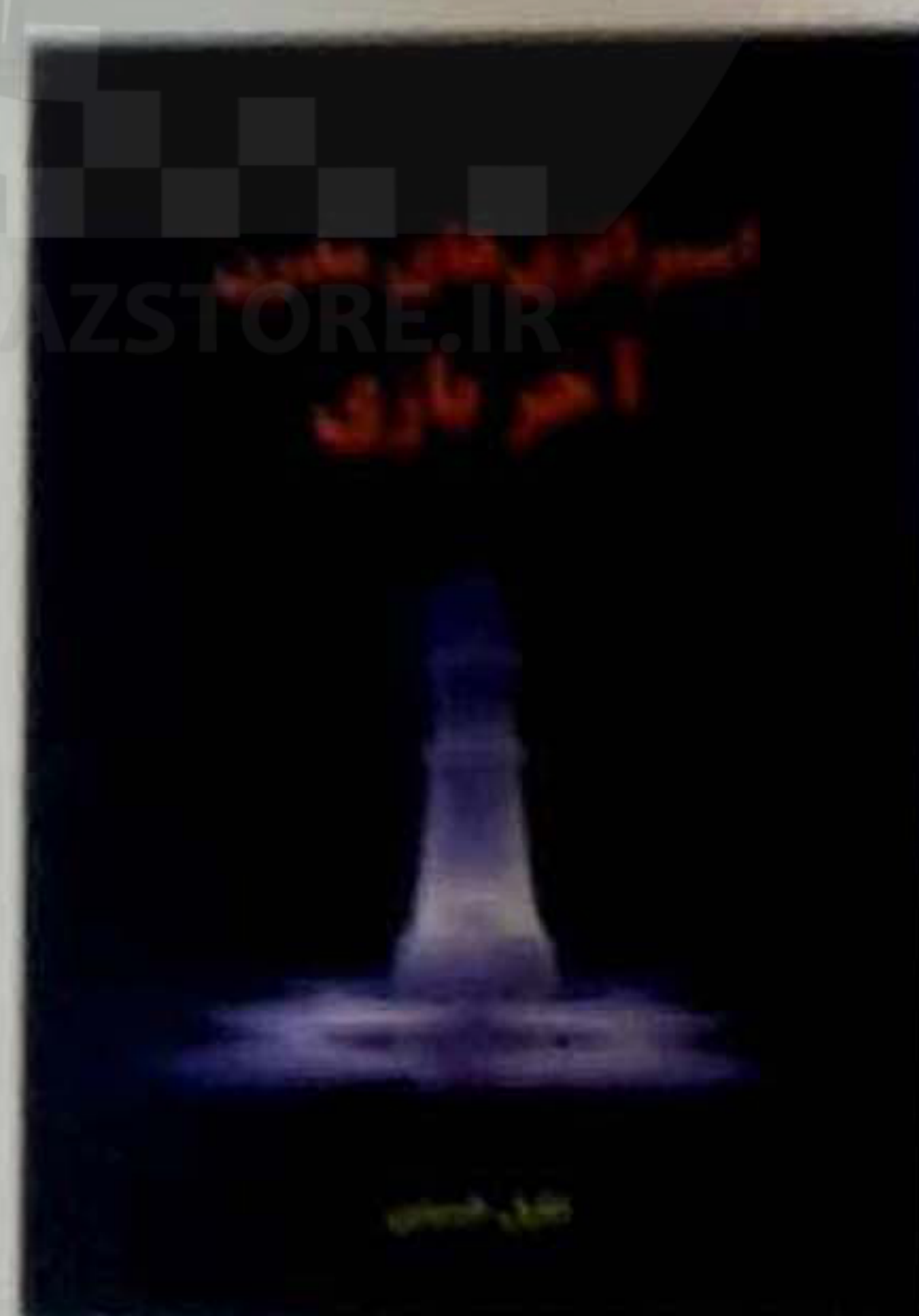
بینش در برابر محاسبه

زمانی که پسر بچه‌ی کوچکی بودم کتاب "دوازده شطرنج‌باز بزرگ و بازی‌های آنان" اثر اروینگ چرنف، یکی از کتابهای مورد علاقه‌ی من بود. هنوز نیز معتقدم که این کتاب یکی از بهترین کتابهاست که توسط نویسنده‌ای بزرگ و توانا نوشته شده است. در ارتباط با وضعیت زیر چرنف حکایت جالبی را نقل می‌کند:

تفاوت میان یک استادبزرگ و یک شطرنج‌باز معمولی فقط توان فکری نیست، بلکه توانایی خلق یک طرح است که دستیابی به نتایج آن در ادامه میسر می‌گردد. استادبزرگ نیل مک دونالد با نگاهی موشکافانه به بیش از ۴۰ بازی آموزنده انجام شده در ۳۰ سال گذشته، تحلیلی عمیق از مفهوم استراتژی ماورای هر حرکت را ارائه داده است که همراه با چگونگی زمینه‌سازی و اجرای طرح می‌باشد. با این رویکرد خواننده به شکلی کامل در جریان فرایند تهیه و اجرای طرح توسط اساتید شطرنج قرار می‌گیرد.

استاد بزرگ نیل مک دونالد بازیکنی ورزیده و با تجربه در عرصه بین‌المللی است که موفقیت‌های مختلفی نیز در این حوزه به دست آورده است. ایشان مربی زبده‌ای هستند که تعدادی از بهترین شطرنج‌بازان انگلستان را آموزش داده است؛ یکی از مولفین و نویسندگان باسابقه در حوزه شطرنج که چندین کتاب ماندگار نیز به نام خود تالیف کرده‌اند.

ACHMAZ
فروشگاه تخصصی شطرنج

انتشارات کیان نشر

ISBN 978-964-7552-33-2

9 789647 552332

بیات شطرنج استان فارس